

Nazneens islam

– Jeg måtte bare skrive denne boka, erklærer Nazneen bestemt mens vi snakker om hennes debutbok, «Min hellige krig,» som kom ut sist høst.

Nazneen Khan-Østrem er høgskolelektor ved Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo. Hun har i mange år jobbet som kulturjournalist og utenriksjournalist i diverse norske medier, og har opparbeidet seg en posisjon som debattant i norske riksmidier og som kulturforvalter gjennom flere styreverv. Nazneen har en bakgrunn som er mer broket enn de fleste her i landet. Hun ble født i Nairobi i Kenya av en familie med røtter i Afghanistan og India. Mor og far Khan tok så med seg Nazneen og søsteren til London, før de etter noen år flyttet til Norge, nærmere bestemt Flekkefjord i Vest-Agder.

Det byr på visse utfordringer å være en kosmopolitisk muslim i lille Norge. Også når man i tillegg, slik som Nazneen, siden tenårene har vært opptatt av punkbevegelsen – både musikken, klesstilen, litteraturen og de politiske visjonene. Islam har gradvis blitt en mer bevisst del av livet hennes, men ikke på bekostning av musikkinteressen eller hennes identitet som moderne vestlig kvinne. Hvorfor skulle den det?

Jeg treffer henne på høgskolen ved Bislett, der hun har kontor. Blant studentene ser det ut til å herske en rolig stemning til tross for eksamenstid og innleveringsjag. De sitter bøyd over bøker eller kollokvever lavmelt om læreplaner, ytringsfrihet og presseetikk. Nazneen Khan-Østrem holder til i fjerde etasje, og er i ferd med å brøyte seg gjennom en bunke med eksamensinnleveringer. Hun er en travel dame, og før litt over et år siden ble hun mor til lille Abel. Men vennligheten og imøtekommenheten er det ingenting å si på.

Muslimsk selvtilitt

I min «Min hellige krig» har hun vært i storbyene New York, London, Paris,

Berlin og Oslo og oppsøkt unge muslimer som på forskjellige måter uttrykker hvordan det er å være muslim i vesten. Hun har truffet både liberale og konservative muslimer, sterkt sekulære kvinner og menn, og personer innenfor det politiske islam. Nazneen ønsker å finne svar på spørsmål om muslimsk identitet og om hvordan

man kan kombinere såkalte vestlige urbane verdier med et islamsk levesett og livssyn. Hun er på jakt etter noen å identifisere seg med, slik at hun kan få styrket sin muslimske selvtilitt som hun sier i boka.

Bakgrunnen for at hun skrev boka har også å gjøre med terrorangrepet på USA i september 2001, om den økende islamofobien og hvordan muslimer opplever sine liv i vesten etter det som har skjedd. Med tittelen «Min hellige krig» ønsker hun å gå hardt ut mot de som med en gang tenker at her har vi å gjøre med en tilhenger av Osama Bin Laden eller likesinnede. Nazneen snakker fort på Flekkefjord-dialekt.

– I lengre tid hadde jeg helt bevisst forsøkt å unngå å bli en såkalt minoritetsjournalist – jeg var jo kulturjournalist i utgangspunktet. Da jeg for noen år siden kom tilbake til Oslo etter noen år i London, merket jeg hvor ignorante og sneversynte folk var her, og hvor lite kunnskap blant annet journalister hadde om islam og ikke minst hvordan islam og utenrikspolitikk henger tett sammen. Jeg bestemte meg for å skrive en bok om det som foregår der ute i de europeiske

storbyene. Jeg synes for eksempel at det foregår mye interessant i London. Her finner du mange andre og tredjegerasjons muslimer som på mange forskjellige måter er på jakt etter sin identitet.

Det har vært veldig få kvinner og menn med muslimsk bakgrunn som har skrevet bøker om dette temaet i Norge. – I den grad det er skrevet noe, så har det vært Shabana Rehman som har fått styre offentligheten i veldig stor grad. Og hun har vært veldig islamkritisk og kompromissløs. Jeg synes ikke hun har representert majoriteten i det hele tatt. Jeg ønsket at muslimske jenter skulle se at det finnes alternativer, forteller hun.

– Så muslimske jenter er en del av målgruppen?

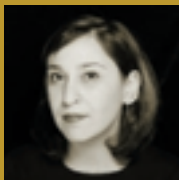
– Ja, absolutt. Da jeg vokste opp savnet jeg veldig en rollemodell. Jeg savnet noen jeg kunne se opp til som turte å beholde identiteten sin, men likevel være ganske utradisjonell når det gjaldt valg av yrke og måte å leve på.

Speed-dating for muslimer

Nazneen mener selv at hun skiller seg ut fra mange andre muslimer i Norge. Hun kommer fra en liberal middelklassefamilie, med et avslappet forhold til religion. Jeg spør henne om hun synes at muslimer i Norge har et for ensidig inntrykk av hva islam kan være.

– Jeg tror det, men nå «synser» jeg veldig. I mitt møte med de unge muslimske miljøene her i byen synes jeg ofte guttene virker langt mer liberale og kunnskapsrike enn jentene. Jentene er ofte litt aggressive og lite interessert i å diskutere de mange mulighetene som finnes

innenfor islam. I bokprosjektet har det vært mye lettere å finne fram til gutter som har vært interessert i å

NAZNEEN KHAN-ØSTREM
høgskolelektor, forfatter og muslim

I lengre tid hadde jeg helt bevisst forsøkt å unngå å bli en såkalt minoritetsjournalist – jeg var jo kulturjournalist i utgangspunktet...

snakke om problematikken. Jentene har virket veldig opphengt i diskusjonen om hijab eller ikke hijab. Hijab er definitivt en del av boken min, men det handler om så mye mer. På den annen side foregår det en bevisstgjøring blant unge muslimske kvinner i dag. Det er ikke noen tvil om det.

Nazneen trekker igjen fram London, og forteller meg om den muslimske ungdomsorganisasjonen *The City Circle*, der både unge kvinner og menn samles til alt fra teologiske diskusjoner til speed-dating og bryllupsfester. Her i Norge har hun ikke sett tilsvarende progressive unge krefter, og hun mislikte for eksempel sterkt at det muslimske student-samfunn ved Universitetet i Oslo holdt kvinner og menn atskilt under et sosialt arrangement hun ble invitert til for en stund siden.

– Hvorfor har de så tradisjonelle og konservative måter å operere muslimsk på, undrer hun.

Jeg vil gjerne tilbake til dette med hijab.

– *De siste årene har bruken av hijab økt både i Norge og i Europa for øvrig. Er dette et uttrykk for feministisk islam?*

– Det er veldig mange jenter som går med hijab fordi det er en identitetsmarkør, og litt i protest mot vestens mas om at hijab er kvinneundertrykkende. Det er jo på en måte en ganske stille demonstrasjon å gå med hijab, men allikevel en tydelig markør. «Jeg er muslim og jeg er ikke redd for å vise det.» Jeg tror neppe vi hadde sett en så aktiv bruk av hodeplagget om ikke Frankrike hadde begynt sin kamp mot hijab. Noen ganger blir jeg selv fristet og tenker at jeg kanskje burde gå med hijab på pur trass for å vise at jeg er muslim. Jeg blir overrasket selv når jeg går rundt i Oslos gater og ser hvor mange jenter som går med hijab. Og ofte går jentene med veldig trange klær i tillegg. Det synes jeg er veldig fascinerende, sier Nazneen og ler.

– *Men er det ikke et problem at man bruker et religiøst symbol, som hijaben, politisk?*

– Det er jo mange som mener at islam er en veldig politisk religion. Så det kommer an på hvilken innfallsvinkel

du har til din religion. For veldig mange av de mer politiske organisasjonene eller bevegelsene er hijaben blitt nettopp en sann politisk markør.

Bevisstgjøring eller fanatisme?

Islamofobien vokser i Europa, noe både retorikken i forbindelse med krigen mot terror og striden om karikaturtegningene er et tegn på. Sammen med manglende sosiale og politiske rettigheter blant flere generasjoner av minoriteter, skaper dette grobunn også for de ekstreme kreftene innenfor islam. Vi kommer inn på bombingene i London i juli i fjor.

– Det er mange unge muslimske menn i England som har gått fra å være helt vanlige såkalte kulturelle muslimer, til å bli veldig bevisst politisk og religiøst. Det kan være både positive og negative ting i det. Hvis du gjør det helt bevisst for at du skal bombe t-banestasjoner i London, så er det uhyre negativt.

På den andre siden må det være ens fulle rett å jobbe politisk for en islamsk stat, og fremme islamsk ideologi med lovlige fredlige og politiske virkemidler. Hvis du mener det er det rette. Men det er en fin balansegang. Det er nettopp i Storbritannia at balansegangen mellom ytterliggående islamistiske grupper og de voldelige islamistiske gruppene er mest hårfin. Noen bikker over og blir fanatiske.

Nazneen finner likhetstrekk mellom Storbritannia og Frankrike, og mener at problemet har å gjøre med landenes politiske historie.

– De har begge en lang historie med kolonial rasisme som er ganske ekstrem. Dette gir grobunn for en militant og svært politisk form for islam, sier hun.

– Men den type situasjon har vi ikke i Norge i det hele tatt, forsikrer hun. Heller ikke i USA. Det var mange som hadde forventet at flere unge muslimske menn i USA skulle bli terrorister. Men muslimene i USA har lang tradisjon

innenfor en høyt utdannet middelklasse og er godt integrert i det amerikanske samfunnet.

Den religiøse reisen

I «Min hellige krig» blir vi ikke bare tatt med på en reise gjennom flere vestlige storbyer, men vi blir også med på forfatterens personlige dannelsesreise som en moderne muslimsk kvinne på jakt etter holdpunkter og noen å identifisere seg med. Det er ikke så mye en indre åndelig reise, som en reise utover. Etter andre menneskers historier som sammen eller hver for seg kan tjene som eksempler til inspirasjon og etterfølgelse. Deretter starter den indre reisen, forteller hun på bokens siste sider. Jeg lurer imidlertid på hvorfor det var så viktig for henne å gjøre en religiøs reise når hun i utgangspunktet gir uttrykk for at hun ikke har vært så opptatt av tro. Kunne hun ikke legge ut på en slags kulturell oppdagelsesferd istedenfor?

– Jeg er jo først og fremst en britisk-asiatisk jente oppvokst i Norge. Så min kultur er en blanding av Sør-Vestlandet, Oslo og London. Jeg har aldri bodd i Asia, ikke foreldrene mine heller. Så religion blir et felles utgangspunkt som jeg kan finne igjen hos så mange andre, mens min kulturelle miks er såpass spesiell. Det er vanskelig å finne andre som meg, bortsett fra i steder som London og New York.

– Det er et universelt bånd blant muslimer, fortsetter hun, selv om ikke alle i utgangspunktet har så mye til felles.

– Hvis jeg for eksempel går i byen en fredag og ser kvinner med muslimske menn på vei til moskeen,

ser de sikkert ikke på meg og tenker at «hun er min søster.» Jeg er så annerledes. Men hvis vi hadde begynt å snakke sammen om livet, sjelen og døden, så hadde vi kanskje funnet mye gjenklang hos hverandre.

Hun påpeker at hun er troende selv om hun er sekulær. Hun ønsker ikke en muslimsk stat.

– Men man har jo et religiøst behov som menneske. I hvert fall har jeg det, og veldig mange jeg kjenner. Jeg vil gjerne kunne vite at jeg kan gå i

I mitt møte med de unge muslimske miljøene her i byen synes jeg ofte guttene virker langt mer liberale og kunnskapsrike enn jentene...

Noen ganger blir jeg selv fristet og tenker at jeg kanskje burde gå med hijab på pur trass for å vise at jeg er muslim...

en moské her i Oslo og snakke med en imam som har de samme verdiene som meg, og som er liberal. Men det finner jeg ikke i Oslo for øyeblikket.

Da må jeg til London eller New York.

– Men har du blitt mer religiøs, spør jeg.

– Min religion er nok blitt mye tydeligere i meg nå, svarer hun. Men hun medgir at når man er gift og har barn med en mann

som ikke er muslim, så må man jo komme fram til noen kompromisser.

Vestlig muslim

Et tydelig poeng med boken er å la vestlige, moderne muslimer komme til orde, og vise at de har hevd på både en muslimsk og en vestlig identitet og tilhørighet. Nazneen har et tydelig behov for å røske i de innbarkedede fordommene en god del etniske nord-

menn bærer på. Til og med blant kultureliten finner hun forestillinger om innvandrere og muslimer som vitner om mye kunnskapsløshet og arroganse.

Blant folk flest blir innvandrere, og deres etterkomme- re, stadig minnet om at de er annerledes ved spørsmål om deres opprinnelse, tilhørighet og lojalitet.

– Min far kommenterte etter at boken kom ut at «Til syvende og sist endte du jo opp med

å bli en sånn islam-kommentator, da Nazneen?» Men jeg har jo ikke noe annet valg, svarte jeg. Man blir kontinuerlig presset mot veggen i dette landet, ikke sant? Det er så mye desinformasjon, og man blir så sliten av å gå inn i en sånn ufrivillig identitetsprosess hele tiden.

Nazneen sparker altså i flere retninger, mot konservative muslimer, mot krampeaktige sekularister

og mot navlebeskuende nordmenn. I boken har hun en frittalende, men søkende holdning. Jeg spør om det har vært en positiv reise for henne, tross alt.

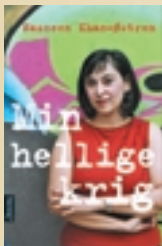
– Ja, absolutt. Jeg har lært veldig mye om meg selv og om mitt eget forhold til religion. Jeg har sett hvor komplekst temaet er. Og så har jeg lært veldig mye om den islam som finnes der ute, om mangfoldet og bredden som muslimer representerer i vesten. Det har gitt meg kampvilje i møte med konservative krefter, og i diskusjoner med nordmenn som ikke har greie på islam. Nå tør jeg i mye større grad å ta en konfrontasjon fordi jeg har lært så mye om hva islam egentlig handler om. Det har gitt meg styrke til å være den jeg er, og å være mer kompromissløs på mine ting. Før jeg begynte med boken så visste jeg ikke om så mange som hadde det samme utgangspunkt som meg. Nå vet jeg at det går an å være muslim på denne måten også.

AV UNNI MATHISEN

FOTO: THOMAS BRUN

...man blir så sliten av å gå inn i en sånn ufrivillig identitetsprosess hele tiden...

«Min hellige krig»

Nazneen Khan-Østrem
Aschehoug 2005

Dette er Nazneen Khan-Østrem's første bok. Etter lengre tid som kulturjournalist har hun nå tatt for seg moderne islam i ves-

ten, og intervjuet unge muslimer i New York, London, Paris, Berlin og Oslo. Det er tydelig at boken er skrevet som en motvekt til de fordommene og stereotypene som det vestlige samfunn viser overfor islam, spesielt etter terrorangrepene i USA. Men boken viser også de sosiale og politiske forskjellene mellom landene, og hvordan islam manifesterer seg blant andre eller tredje generasjon innvandrere. Khan-Østrem's viktigste agenda er å stille spørsmålstegn ved myten om at islam er uforenelig med vestlig leveste.

Boken er en svært personlig reise, der forfatteren søker etter vestlige muslimer hun kan identifisere seg med. Hun treffer blant annet latinske muslimer i New York, Medina – en kvinne som kjemper mot patriarkalske strukturer innenfor sine

egne muslimske grupper. Yann – en «frfallen» fransk-arabisk muslim, og den britiske komikeren Shazia. Underveis på reisene hun gjør, mange av dem sammen med sin etnisk norske mann, kommenterer Khan-Østrem de personene de møter, og gjør en personlig vurdering av deres oppfatninger omkring islam. Hun møter dem med nysgjerrighet, og dette er med på å gjøre leseren selv nysgjerrig både på forfatteren og personene hun fremstiller, og – ikke minst – gjør hun temaet unge muslimer i vesten interessant. Lesere med liberale holdninger vil bli sittende igjen med en overveiende optimistisk følelse når det gjelder det flerkulturelle vesten, først og fremst fordi Nazneen Khan-Østrem presenterer så mange forekommende og reflekterte unge mennesker som kjemper for en plass i det vestlige samfunn. Tilsvarende representanter for minoritetsbefolkningen får sjelden den oppmerksomheten de fortjener i norske medier. Men det merkes at forfatteren er mer pessimistisk på Norges vegne, i kontrast til Storbritannia og USA.

Denne leseren savner imidlertid noe mer dyptpløyende analyser. Hvert kapittel

i boken tar for seg hver sin by, og her sammenlignes situasjonen i de forskjellige landene med hensyn til integrasjonspolitikk, politisk historie, sosiale forhold osv. Dette fungerer som en god innføring, men det er først i de siste par kapitlene, som blant annet omhandler Norge, at analysene får mer kjøtt på beinet. De fleste intervjuobjektene er unge muslimer fra middelklassen som har høyere utdanning. Dette er et viktig og interessant utgangspunkt, selv om de kun representerer noen få av det store mangfoldet som finnes av muslimer i vestlige land.

På bokens forside ser man forfatteren, en kvinne med mørkt hår og brune øyne, med knallrøde negler og ikledd en ermelerød bluse. Hun står inntil en fargerik bakgrunn, og ser ikke spesielt militant ut til tross for bokens tittel. Boken er ikke like problematiserende som tittelen sier, det er en nokså snill krig. Men jeg er sikker på at boken er inspirerende for de som gjenkjenner seg i forfatterens søken etter noen å identifisere seg med. Slik representerer boka et svært viktig bidrag til en omfattende historie. Boken er en personlig reise, som også mange andre kan kjenne seg igjen i, og av begge grunner er Nazneen Khan-Østrem's hellige krig alvorlig nok.

AV UNNI MATHISEN

Leseboken